

چند سند تاریخی از حاج حسن تاجر اهری در دوره قاجار

هادی هاشمیان

حاج حسن اهری از تجار و از مالکان بزرگ شهرستان اهر در دوره قاجار می‌باشد. وی با داشتن ثروت و اموال فراوان در منطقه، نفوذ از احترام خاص در بین بزرگان قاجار داشته است.

حسین بایبوردی در «تاریخ ارسباران» ضمن شرح حال خانواده اهری با اشاره به پدر وی حاج عبدالله اهری می‌نویسد: «حاج عبدالله جد خانواده‌های اهری... [فرزند] کربلای الهقلی بوده که شهرت خانواده بیش از صد سال و از حاجی عبدالله شروع می‌شود. در خصوص شهرت و ثروت حاج عبدالله روایات مختلف است، بعضی گویند به اتفاق [برادرش] حاجی علی محمد برای کسب و کار به تهران آمده و تا هرات رفته، مقداری طلا به دست آورده و با این پول به ولایت برگشته و معروف شده، مرحوم احمد اهری پسر او که ... در هشتاد و دو سالگی فوت کرده، می‌گفت: از اهر به تهران آمده جزو تفنگداران درباری شده، به مأموریتی رفته، خوب انجام داده شاکی مبلغی پول به او هدیه کرده و این پول سرمایه ثروت و شهرت او گردیده [است]. در هر صورت حاجی عبدالله مرد کاری و کافی و با ابتکار بوده و قریب صد و پانزده سال عمر کرده [در] سال ۱۳۱۶ قمری فوت شده [است]. در اهر باغ و بنای بزرگی که معمار آن را از خارج آورده بنا نهاده که از آن روز تا امروز مورد استفاده رسمی و تشریفات است. شیشه‌های الوان که در پنجره‌های عمارت آن به کار رفته و هنوز هم سالم و باقی می‌باشد در افیل و بهل ساخته شده [است]... حاجی عبدالله املاک زیادی خریده که بیشتر آنها مال بایبوردی‌ها و خلفا و قاجار بوده که به واسطه خرج زیاد و دخل کم، روز به روز، پریشان شده، اتصالاً املاک خود را می‌فروشد... حاجی عبدالله در بازار اهر حجره داشت که بعد از او پسرش حاجی حسن جانشین او شد.»

بایبوردی همچنین در شرح حاجی حسن می‌نویسد: «حاجی حسن آقا- پسر ارشد و وارث ثروت حاجی عبدالله بوده، پس از مدتی حجره بازار را بسته، راه اعیانی پیش گرفته و خوب از عهده برآمده، به طوری که از خرج و میهمانی و کسب شهرت مضایقه نداشت. آقای سعید شریعتی اهری صحبت می‌کردم، موقعی که در مشهد مقدس طلبه و مشغول تحصیل بوده، حاجی حسن آقا آنجا آمده و به وسیله ایشان با علمای درجه اول مشهد، ملاقات و خوانچه‌های شیرینی به منزل آنان فرستاده است. ایضاً مرحوم احمد اهری صحبت می‌کرد، در موقع آمدن پیرم به اهر که حاج حسن آقا را توقیف کرده و مطالبه وجه می‌نمود، مرا فرستادند، پول نقد و چند طاق شال از حجره آوردم به آنها دادند.»

حاج میرزا حسن اهری در حدود سال ۱۳۰۰ شمسی در تبریز فوت کرده است^۲

^۱ همان، ص ۲۲۳.

^۲ فرزند وی دکتر قاسم اهری، متولد ۱۲۶۳ در اهر. تحصیلات ابتدائی و متوسطه را در ایران انجام داد، سپس به اروپا رفت. در رشته پزشکی تحصیل نمود و درجهٔ دکترا دریافت کرد. چندی در تبریز و مدتی نیز در تهران به طبابت اشتغال داشت. در دوره‌ای دهم مجلس شورای ملی از اهر به وکالت رسید و مجموعاً چهار دوره وکیل بود. در ۱۳۲۸ در اولین دوره مجلس سنا سناتور آذربایجان شد.

حاج حسن اهری در مالکیت زمین و قریه‌های خود، بین سران طوایف، ایلات و مردم منطقه، نزاع و اختلاف داشته است و این باعث مکاتباتی بین مسئولین حکومتی از جمله، ولیعهد، امیرنظام، مقتدرالدوله و دیگران بوده است. نظر به اهمیت این نامه‌ها که با دستخط و مهر بزرگان ممهور است و نشان‌دهنده سیر تاریخی آن منطقه می‌باشد، اقدام به چاپ آنان در مجلهٔ وزین پیام بهارستان شد.

منابع:

- حسین بایبوردی، تاریخ ارسباران، چاپ اول، سال ۱۳۴۱.
- دکتر باقر عاقلی، شرح‌های رجال سیاسی و نظامی ایران، چاپ اول، سال ۱۳۸۰.
- ابوالفضل داور، سیری در تاریخ آموزش و پرورش شهرستان اهر، چاپ اول، ۱۳۸۹.
- حسین امید، تاریخ فرهنگ آذربایجان، ۱۳۳۴.

